

דבר העורך

מה ענין מרור לחנוכה?

גְּדִיל תּוֹרָה וְגִדְלוֹת הַיּוֹמָיִם הַגִּילְיוֹן הַנוֹכְחִי עוֹסֵק בְּשִׂאלָה אֵם מְקִימִים 'מְצוֹת אֲכִילַת מְרוֹר בְּגִדְלוֹת מִים'. וְצִרִיךְ לְהִבִּין מַה עֵינֵן מְרוֹר לְחִנוּכָה, מִדּוּעַ חָשׁוּ לְדוֹן בְּהִלְכָה שְׂקִשׁוֹרָה לִפְסֹח, כְּבַר עֲכָשִׁיו בִּימֵי הַחִנוּכָה בְּעִיצוּמוֹ שֶׁל 'זִמְן חוֹרֶף'?

וּבְכֵן, לֹחַ הַזְּמַנִּים מַחִיִּב לְדוֹן עֲכָשִׁיו בְּעִינֵן מְרוֹר, כִּיּוֹן שְׂאֵנוּ בְּעִיצוּמָה שֶׁל שְׁנַת הַשְּׁמַיִתָּה, וְאִי אִפְשָׁר לְרוּעוֹת כֹּגֶלִי, וּמְשׁוֹקֵי הַיְרִיקוֹת מַחֲפָשִׁים עֲצוֹת לְגַדֵּל חֶסֶה בְּהִיתֵר לֵאלֹא קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, וְאֲחַת הָאוֹפְצִיּוֹת לִפִּי חֶלֶק מֵהַפּוֹסְקִים (שִׁיטוֹת הַפּוֹסְקִים הַבּוֹאֵו בְּגִילְיוֹן 330) הֵיא לְגַדֵּל בְּגִדְלוֹת מִים, וּמִכָּה זֶה מֵתְעוֹרֶרֶת הַשְּׂאֵלָה אֵם מוֹעִיל לְמְרוֹר בְּלִיל הַסֵּדֶר. וּבְעֵרֵב פֶּסַח צִרִיךְ שִׁיְהִי בְרוּר כֹּל הַפּוֹלְמוֹס הַלְכָתִי, מִי שְׂטָרַח בְּעֵרֵב שַׁבַּת יֵאֲכַל בְּשַׁבַּת'.

זֹאת וְעוֹד, הַיּוֹמִים בִּיקְשׁוּ 'לְהַשְׁכִּיחַם תּוֹרַתְךָ וְלִהְעִבְרִים מַחֲוִיקֵי רִצּוֹן', וְכִיּוֹם כְּעַבּוֹר אֲלֵפֵי שָׁנִים עַל אִפְסֵו וְעַל חֲמַתָּם, עוֹסְקֵי תּוֹרַתְךָ נִיצְחוּ אֵת הַיּוֹנוּם וּמְקִימֵימֵם אֵת הַמְצוֹת לְמַהֲדִרֵין מִן הַמְהַדְרִין, וְעוֹסְקִים בְּבִירוּרֵי הַלְכָה וְלִבּוֹן סוּגִיּוֹת הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה (מְרוֹר לֵאלֹא חֲשׁוֹת אִיסוּר שְׁבִיעִית, טְבֵל, תּוֹלְעִים), וְעַמַּל הַתּוֹרָה וְדַקְדּוֹק הַלְכָה הוּא מִמַּשׁ הַיִּפְךָ תְּרַבּוֹת יוֹן וְלִצְנִינִים בְּעִינֵיהֶם.

מְפּוֹרָסֵם (חֲשׁוּקֵי חֲמַד הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח עֵמּוּד קִמְג, דְּרֹשֶׁת מִשְׁמֵר הַלּוֹי חֶלֶק אַ עֵמּוּד תּוֹ) כְּאִשֶׁר גַּבַּ"ד רַבּוֹנֵי זַ"ל שֶׁהָה בְּרוּמֵי, נִעֲמַד בְּשַׁעַר טִיטוֹס וְקִרָא 'טִיטוֹס טִיטוֹס אֵיִיכָה', אֵתָה וּמוֹרֶשֶׁתְךָ אֲבָדוּ מֵהָעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל חַיִּים וְקִיִּימִים. עַל פִּי דְרַכּוֹ אִפְשָׁר לּוֹמַר 'אֲנִיטוֹס אֲנִיטוֹס אֵיִיכָה', אֵתָה וּמוֹרֶשֶׁתְךָ אֲבָדוּ מֵהָעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל לֹא נִכְנְעוּ לְתְּרַבּוֹת יוֹן וּמְקִימֵימֵם שַׁבַּת חֹדֶשׁ וּמִילָה, עֲמַלִּים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמְקִימֵימֵם כֹּל תַּג בְּהַלְכָה.

בְּבִרַחַת הַתּוֹרָה
עֵקִיבָא יוֹסֵף לוי

נושא הגיליון

'מרור מגידולי מים'

על אכילת מרור

תקציר: הנושא בגיליון הראשון (מספר 331) 'ברכת גידולי עצים'. נושא הגיליון שאחריו (מספר 332) 'ברכת גידולי מים'. הנושא בגיליון הנוכחי (מספר 333) 'מרור בגידולי מים'.

1. צדדי החקירה

חקירה: צדדי השאלה האם יוצאים ידי חובת מרור בליל הסדר, כאשר אוכל חסה מגידולי עציץ שאינו נקוב, או גידולי חממות במצע מנותק, או גידולי מים? והנה, כפי שהתברר בגיליונות הקודמים, נחלקו הפוסקים האם מברכים הַאֲדָמָה או שֶׁהֶלֶל על גידולי עציץ שאינו נקוב, וגידולי מים, ולפי השיטות שמברך הַאֲדָמָה יותר מסתבר שיוצא מהטעם שמברך הַאֲדָמָה כיון שהוא מין שגדל באדמה, כך גם יוצא בו מרור כיון שהוא מין של גידולי קרקע. ומאידך יתכן שאין יוצאים בו ידי חובת מרור, למרות שנחשב פרי האדמה, אינו נחשב גידולי קרקע.

ולפי השיטות שמברך שֶׁהֶלֶל, יש להסתפק האם אפשר לצאת ידי חובת מרור בחסה שברכתה שֶׁהֶלֶל, האם הפולמוס לגבי ברכת הַאֲדָמָה או שֶׁהֶלֶל, ומצות אכילת מרור תלויים זה בזה או לא? והאם

לרגל לימוד מסכת תענית (דף י') לפי סדר 'הדף היומי' התקיים על ידי מכון 'הילכתא' שיעור מיוחד באנגלית בביאור זמן הזכרת יתן על וקטור וחשבון התקופות מפי **הגאון רבי דוד הלוי העביר שליט"א** מרא דאתרא 'קהל אהבת ישראל' בולטימור ארה"ב, מחבר ספר 'שערי זמנים', ומרבני כשרות סטאר קיי. ביום חמישי כ"א כסלו תשפ"ב בבית הכנסת פינסק קרלין ירושלים, בהשתתפות תלמידי חכמים מופלגים.

ניתן להשיג תיעוד של השיעור במערכת 'הילכתא', כמו כן ניתן להאזין לשיעור ב'קו מידע הילכתא', וב'קו אוצר השיעורים' 02-302-4201 שלוחה 5.

המבור על גידולי מים שֶהֶפֶל נִהְיָ בְּדָבָרוֹ, וְעַל אֲכִילַת קָרוֹר הוּא 'תַּרְתִּי דַסְתֵּרִי?'

וכן יש להסתפק לגבי כרפס מגידולי מים, האם מקיים באכילתם תקנת חז"ל של אכילת כרפס, ואם ברכתו שֶהֶפֶל, האם יוכל לברך שֶהֶפֶל על הכרפס ולפטור גם את המרור.

הבנת המציאות: והנה כדי לקבוע מסמרות בהלכה, צריך תחילה להבין היטב בו הוסיפו משמיעה מאוד על ההכרעה ההלכתית: לאחר בירור מיקוף היסודי מצל מומחים גדולים, התברר שלפי מדע הבוטניקה והֶיֶקוֹנִימְיָה, בכדי לגדל את הצמח, חייבים להוסיף למים את יסודות המינרלים, חנקן, זרחן, אשלגן, ועוד, החיוניים לתפקוד מערכות הצמח, כאשר חומרים אלו נמצאים באופן טבעי בקרקע, ובגידולי מים מוסיפים אותם מלאכותית ומבוקרת.

בכל סוגי 'גידולי מים' ללא אדמה (ה'הידרופוניה' - בו הצמח גדל בתעלות הגידול, וניזון מזרם מים קבוע, 'אִירוֹפּוֹנִיקָה' - בו הצמח גדל באויר, וניזון באמצעות נספי מים ממטרה, לא לא מגע קבוע במים), קיימת המציאות בסיסית, שמוסיפים למים את יסודות המינרלים החיוניים לגידול הצמח באופנים שונים. אין אפשרות במציאות לגדל במים נקיים וצלולים בלבד, שכן המים הנקיים מכילים רק חמצן ומימן, ולמרות שברוך נספחים עליהם מינרלים, הנה רק בכמות זעומה מאוד, שאין בהם כדי להזין את הצמח די הצורך. לפי קביעת המומחים אם יזרעו חסה בספוג המונח על מי מעיין נובע, אולי יצמחו 2 עלים קטנים בגודל של נבטים.

2. גידולי קרקע ועציץ שאינו נקוב

היקש מרור למצה: מבואר **בגמ'** (פסחים דף לט, וברש"י שם), שאל רב רחומי את אביו, מנלן שמרור הוא מין ירק, אולי הוא 'מרירתא דכופיא' - מרה שגד 'כופיא', ענה לו אביו דומיא דמצה, כשם שמצה צריכה להיות מגידולי קרקע, כך גם מצות מרור הוא רק בגידולי קרקע.

למרות שמצה צריכה להיות מגידולי קרקע, פשטות **הגמ'** (פסחים דף לה:), שיוצאים ידי חובת מצה גם במצה מחיטים שצמחו בעציץ שאינו נקוב, שהרי כתוב במשנה שאין יוצאים ידי חובת מצה בטבל, ושאלת הגמ' פשיטא, מתרצת הגמ' שמדובר בטבל מדרבנן, בחיטים שגדלו בעציץ שאינו נקוב, וחייב בתרומות ומעשרות רק מדרבנן, ולכן הוא אמינא שיוצא בהם ידי חובת מצה בטבלם, קמ"ל שאינו יוצא כי הוא טבל. משמע שאם תקן את הטבל יוצא בהם ידי חובת מצה, ואין חסרון בכך שצמח בעציץ שאינו נקוב.

מין גידולי קרקע: טעם הדבר שמועיל גידולי עציץ שאינו נקוב למרות שצריך גידולי קרקע, מבאר **הגרצ"פ פרוק זצ"ל** (מקראי קודש פסח חלק ב סימן יב מהדור"ט סימן קל) שהדין של 'גידולי קרקע' אין הכוונה שצריך לצמוח בפועל בקרקע, אלא שיהא מין גידולי קרקע, ולכן יוצאים ידי חובה בגדל בעציץ שאינו נקוב למרות שלא גדל בקרקע עצמה, ואינו יוצא ב'מרירתא דכופיא' שבמינו שאינו גדל בקרקע, ולפי זה מחדש שישאל במדבר יצאו ידי חובת מצה במצה שהכינו מהמן, למרות שבפועל לא גדל בקרקע, מכל מקום הוא לחם שבמינו גדל בקרקע. אולם **בריטב"א** (קידושין דף לז:) מבואר שאין יוצאים במן חובת אכילת מצה. ולשיטתו צריך לומר שישאל במדבר קיימו מצות מצה על ידי חיטים שקנו מתגרים נכרים. עוד ביאר על פי **התוספות** (חולין דף פח: ד"ה אלא) שהיה צומח להם במדבר חיטים לקיום המצוות.

פלא: צריך להבין מה שכתב המקראי קודש לדמות מן לגידולי עציץ שאינו נקוב, כי הרי המן הוא מציאות מחדשת שנוצרה על ידי נס, ומבואר **בספר חסידים** (סימן תתת"מ) שבירכו עליו 'המוציא לחם מן השמים', ואיך אפשר להחשיבו כמין של 'גידולי

קרקע' הרי אין כזה מין בקרקע, ובפרט לפי מה שכתב שם במקראי קודש שעל ידי מחשבת ישראל היה נחפץ למצה, ומין כזה אינו מציאות טבעית. ועוד שהרי צריך שהיה מין המחמיץ, ומאן יימר שהמן שנהפך למצה מכח מחשבת ישראל היה המחמיץ.

יכול להגיע לחימוץ: באופן אחר מבאר **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (הערות למסכת פסחים דף לד: לה.), טעם הדבר שגידולי עציץ שאינו נקוב כשרים למצה, למרות שבפועל אינם גדלים בארץ, כי מכל מקום הוא מין המחמיץ, וכמבואר **בגמ'** (פסחים דף לה.), שהקובע למצה הוא מין המחמיץ, וגם הגדל בעציץ שאינו נקוב יכול להיות לחם חמץ, וכשר למצה כאשר לא הגיע לכלל חימוץ. ורק לגבי חלה שכתוב וְהָיָה בְּאֶפְלֹכָם מִלֶּחֶם הָאֲרֶז, יש הבדל בין חיטים שצמחו בעציץ נקוב, לחיטים שצמחו בעציץ שאינו נקוב. ולפי דבריו מרור הגדל בעציץ שאינו נקוב, כשר למצות מרור, כשם שיוצא במצה מגידולי עציץ שאינו נקוב, כך גם במרור אין דין שיגדל בפועל מהארץ.

אין ראייה: במהלך מחודש כותב **הכלי חמדה** (מועדים פסח סימן קט), לדחות את הראיה מהגמ' בפסחים בדף לה, על פי הדיוק בלשון **הגמ'** (ברכות דף מז:): על המשנה שאין מזמנים על הטבל, הגמ' מתרצת שמדובר בטבל דרבנן 'היכי דמי - בעציץ שאינו נקוב'. ואילו לשון הגמ' בפסחים הוא 'שזרעו בעציץ שאינו נקוב', וכוונת הגמ' בפסחים בתבית 'זרעו' שרק הזריעה היתה בעציץ שאינו נקוב, ולאחר שגדל שליש עשה נקב בעציץ כדי לחברו לקרקע, וכיון שגדל שני שליש בארץ דינו כתבואה גידולי קרקע לגבי מצה. ומכל מקום אינו טבל דאורייתא, כמבואר **ברמב"ם** (הלכות תרומות פרק ה הלכה טו), שאם זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב, ואחרי שהביאה שליש נקב את העציץ, דינו כגדל בעציץ שאינו נקוב, ואינה חייבת בתרומות ומעשרות מדאורייתא.

3. ירק שברכתו שֶהֶפֶל כשר למרור

בז"א פְּרִי הָאֲדָמָה: מבואר **בגמ'** (פסחים דף קיד:) שבבורים על מרור בז"א פְּרִי הָאֲדָמָה, וכן לגבי כרפס מבואר **בשו"ע** (הלכות פסח סימן תעג סעיף ו) שברכתו שֶהֶפֶל, וכתב שם **המשנ"ב** (ס"ק נה) לכיון לפטור בברכה גם את המרור.

לגבי כרפס, מבואר **בחי' אדם** (הלכות שבת ומועדים כלל קל הסדר בקצרה סימן ה), שאם גדל הירק בבית כמו שנוטעין בצלים בכלי בבית, לא יברך הָאֲדָמָה עליו שֶהֶפֶל. וכתב על כך מו"ז הגר"ח **עקיבא יוסף שלינגר זצ"ל** (שו"ת יב"י עקיבא יוסף או"ח סימן שיא), שאינו יודע מהיכן למד דבר זה, ומסתבר שאפילו בגידולי עציץ שאינו נקוב שאינו מחובר לאדמה, ברכתו הָאֲדָמָה כי הוא פרי האדמה. ותיבת ארץ משמעו מחובר לקרקע, אבל הָאֲדָמָה משמע אפילו בתלוש. ומדויק לשון בורא פְּרִי הָאֲדָמָה, לרבות גידולי עציץ שאינו מחובר לקרקע.

ולגבי מרור, **המנן אברהם** (סימן תעה ס"ק ז') תמה על המנהג שאוכלים 'חריי' למרור ומברכים עליו הָאֲדָמָה, הרי אינו ראוי לאוכלו כשהוא חי וברכתו שֶהֶפֶל, ובשלמא אם מבורך הָאֲדָמָה על ברכתו אינו צריך לברך על ה'חריי' שֶהֶפֶל, כי יש פוסקים שנפטרו בברכת המוציא, ועוד שמסתבר שאין צריך לברך כלל על 'חריי' כי אין דרך לאוכלו כמות שיהיה וכדון פלפלין (סימן רב). ולכן נראה שאם אין לו שאר ירקות, יברך על המרור רק על אכילת קרוֹר. ולדעת **הפרי מגדים** (אשל אברהם סימן תעג ט"ק ט), שכן שאין ראוי כלל לאכלו חי וברכתו שֶהֶפֶל - לטיבול ראשון של כרפס כשר.

במרור גידולי מים, כמבואר בגמ' (פסחים דף לה:): כל שבא ליד חמוץ יוצאים בו מצות מצה, ואם כן יוצא במצה מגידולי מים כיון שהוא בא לכלל חמוץ, וכיון שמרור הוקש למצה גם במרור גידולי מים יוצא ידי חובתו.

על זה הדרך, כותב הג"ר זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל (בית אהרן וישראל קובץ פט עמוד קל), כיון שבמצה יוצאים כל שבא ליד חמוץ וגידולי עציץ שאינו נקוב בכלל, אם כן גם כותבו שצריך מצה גידולי קרקע אין הכוונה שגדל בפועל בקרקע אלא שיהיה מ'מין גידולי קרקע', ואם כן הוא הדין שיוצאים בגידולי מים שהוא ממין שגדל בקרקע.

5. לכתחילה גידולי קרקע ממש

אינו ראוי: והנה הג"ר חנוך דב פאדווא זצ"ל (שו"ת חשב האפוד חלק ג סימן ט) מוכיח שיוצאים ידי חובה במרור מגידולי מים, ומסיים שכל זה רק לפילפולא, אך למעשה יש לנהוג כמו שכתב הט"ו (סימן תרצ"ט ז) שאין להניח את דרך אבותינו הקדושים וללכת בדרך צר ודחוק בהכשר.

יותר נכון גידולי קרקע: וכתב הג"ר אברהם דוד הורביץ זצ"ל (שו"ת קנין תורה בהלכה חלק ד סימן נד), יש מוכיחים מדברי הגמ' (ברכות דף לח:): שאין מקיימים מצות אכילת מרור בירק שאין ברכתו הַאֲדָמָה, ודוחה את דבריהם וסובר שיוצאים גם בדבר שברכתו שְהֶפֶל, ואם יש לו רק גידולי מים יכול לסמוך ולברך ברכתו. ומכל מקום יותר נכון לקחת גידולי קרקע גמורים שברכתם הַאֲדָמָה לכל הדעות.

צ"ע למעשה: לדעת הג"ר דוד צבי שנייבאל זצ"ל (שו"ת שרגא המאיר חלק ג סימן ב) מלפלל באריכות האם ברכת גידולי מים הַאֲדָמָה או שְהֶפֶל, ומטיק שגם אם ברכת גידולי מים שְהֶפֶל כשרים למרור, כמבואר במגן אברהם הג"ל לגבי חריון, ודחה את ההוכחה מהגמ' (ברכות דף לח:): שאין מקיימים מצות מרור בדבר שברכתו שְהֶפֶל.

אולם מצד אחר מסתפק שם אם גידולי מים כשרים למרור, לפי מה שהסתפק סבו הג"ר פנחס חיים הלוי הורוויץ זצ"ל בספרו **ברכת הפסח** (סימן יב סעיף ח, פתחא זוטא אות ב), האם מקיימים מצות מרור בגידולי עציץ שאינו נקוב, והסברא השניה בספק הוא, האם מתקיים בו הכלל הנצרך במרור של 'תחילתו מתוק וסופו מר', ולא ברור האם במציאות הקלח מתקשה כאשר שוהה בעציץ. או דלמא אפילו שאינו יכול להתקשות ולהיות מר, כשר למרור כיון שבמינו תחילתו מר וסופו מתוק. ולפי דבריו יש להסתפק גם בגידולי מים, האם יכול להגיע למצב של סופו מר, וצ"ע למעשה.

לכתחילה לא: לדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות כרך ה סימן ככו, כרך ו סימן קטן אות יב), לכתחילה לא יקח למרור ירק גידולי מים, שכן יתכן שגרוע מגידולי עציץ שאינו נקוב, וכיון שיונק רק מהמים ולא מהאדמה יש פוסקים שברכתו שְהֶפֶל, ואף שהלכה נראה שברכתו הַאֲדָמָה מכל מקום עדיף שלא להיכנס לפלוגתא. ואילו ברכתו שְהֶפֶל הרי ברכת הַאֲדָמָה שבירך על הכרפס אינה פוטרת את המרור, ועוד יתכן שצריך מרור דוקא מגידולי קרקע שברכתם הַאֲדָמָה, וגידולי מים לא כלולים בתקנה ולא יוצאים בהם ידי חובה.

וכתב בספר **מנחת ירושלים** (חלק א עמוד טד), שבקובץ **דבר השמיטה** מטעם בד"ץ העדה החרדית שהופיע בשנת תשכ"ו מפורש, יקרות גידולי מים אין עליהם דיני שביעית, וברכתם שְהֶפֶל וספק האם יוצאים בהם ידי חובת מרור. ומאז שמנחת יצחק הגיע לארץ ישראל הורה שלא להדפיס סעיף זה. ומסתפק הג"ר **אברהם דוד וונטל זצ"ל** (באר המלך על הרמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז) אם גידולי מים כשרים למרור או לא.

אבל למרור יש להסתפק האם כשר, כיון שכתוב בו לשון אכילה וצריך שיהיה קצת ראוי לאכילה.

מדבריהם מוכח, שיוצאים בכרפס ומרור גם בירק שברכתו שְהֶפֶל, ואפשר לקיים מצות אכילת מרור גם בירק שאינו יוצא בו על ידי ברכת הַאֲדָמָה שבירך על הכרפס.

4. גידולי מים כשרים למרור

נפטר בברכת הכרפס: העיד הג"ר **דב גנדא שליט"א** (מעשה איש חלק ב עמוד קיב, מעשה איש חלק ז קונטרס שנת השבע עמוד קצג, גיליון שמע דבר, ובהוראה לרבני הילכתא י"ח כסלו תשפ"ב) ששאל את החזו"א היות וברכת הכרפס פוטרת את המרור, כיצד תפטור את המרור אם אין מברכים בורָא פְרִי הַאֲדָמָה על הגדל בעציץ שאינו נקוב, והשיב שאמנם כן גידולי ירקות בעציץ שאינו נקוב ברכתם בורָא פְרִי הַאֲדָמָה, ושפיר ברכת הכרפס פוטרת את המרור. והוסיף הג"ר דב (גיליון שמע דבר), שעל השאלה האם יוצאים ידי חובת מרור לא שאלתי את החזו"א, כיון שלא היה לי ספק בכך שיוצאים, וכנראה גם לחזו"א היה פשוט שיוצאים. ולפי דבריו הוא הדין בגידולי מים - ברכתו הַאֲדָמָה, ומקיים באכילתם מצות מרור.

ולדעת הג"ר **חיים קנייבסקי שליט"א** (במענה לשאלת רבני הילכתא' כ"ה כסלו תשפ"ב), יכול להיות שברכת גידולי מים הַאֲדָמָה כהכרת החזו"א ודלא כהחיי אדם, גם יכול להיות שיוצאים בהם ידי חובת מרור, כיון שהם מצאין שגדל באדמה. לדעת הג"ר **צבי ובר שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא כסלו תשפ"ב) גידולי מים ברכתם הַאֲדָמָה, ואפשר לקיים בהם לכתחילה מצות מרור.

יוצא גם בשְהֶפֶל: מדברי המגן אברהם הג"ל מוכיח **שו"ת קנה בשם** (חלק ג סימן צד אות ב) שיוצאים ידי חובת מרור בירק מגידולי חממות בעציץ שאינו נקוב, גם לשיטת החיי אדם שברכתו שְהֶפֶל. וכן נוקט **המנחת יצחק** (ליקוטי תשובות סימן לח אות ג) שגם אם ברכת גידולי מים שְהֶפֶל, יוצאים בהם ידי חובת מרור. וכפי עדותו שנוכח לראות שכן היה המנהג בכת' **האדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זיע"א** ידיו חובת מרור בירק שצמח בגינת מים. והביא כעין ראיה ממה שכתב **הביאור הלכה** (סימן תעה ד"ה בטבילו), שיוצאים ידי חובת מרור בתמכא שברכתו שְהֶפֶל. ומכל מקום אין זה ראיה גמורה, כי התמכא גדל מים, וברכתו שְהֶפֶל רק מפני חריפותו. והוסיף, שכן מבואר **טל מלאכת דש סי' ד** אות א-ד) שיוצאין ידי חובתו גם במרור שגדל בעציץ שאינו נקוב.

ולדעת הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** (שדה מרדכי פרק יב עיון השדה אות ו עמוד רנא) יוצאין ידי חובה במרור שגדל בעציץ שאינו נקוב. ולדעת הג"ר **עובדיה יוסף זצ"ל** (שו"ת יחווה דעת חלק ו סימן יב, חזון עובדיה פסח מהדורת תשס"ג עמוד צו), גידולי מים ברכתם שְהֶפֶל, וכשרה לצאת בה ידי חובת מרור. וכתב **בפסקי תשובות** (סימן תעק אות טו) לגבי גידולי עציץ שאינו נקוב וגידולי מים, למרות שנחלקו הפוסקים האם ברכתם הַאֲדָמָה או שְהֶפֶל, מכל מקום יוצא בהם ידי חובת מרור, כי אפילו אם ברכתו שְהֶפֶל, טעמו לא השתנה ולא בטל ממנו טעם מרור, וברכת המוציא פוטר את ברכתו.

כשר כי הוא מין קרקע: לדעת הג"ר **עמנואל טולידנו שליט"א** (עוטה אור סימן מג), כיון שכתב **הרשב"ץ** (דף לה: ד"ה והמרור) 'מה מצה ממין גידולי קרקע, אף מרור ממין גידולי קרקע'. הרי שהדגש הוא על המין שמרור הוא 'מין גידולי קרקע', ולא תלוי היכן גדל בפועל, ולפי זה מסקו שגידולי מים כשרים למרור, כיון שבמינים גדלים בקרקע.

היקש מרור למצה: לדעת הג"ר **בן ציון אבא שאול זצ"ל** (שו"ת אור לציון חלק ב פרק יד ביאורים לתשובה יג) יוצאים ידי חובה

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: לפי מה נקבע גבולות ארץ ישראל לענין קדושת שביעית?

הצדדים: גבולות שבתורה, כיבוש עולי מצרים, כיבוש עולי בבל, כיבוש יחידי. ומה הדין במקומות המסופקים?
מקורות: תורה (פרשת מסעי); **משנה** (שביעית פרק ו משנה א ובמפרשים שם); **ספרי** (פרשת עקב פסקא טו); **תוספתא** (שביעית פרק ד הלכה ה); **ירושלמי** (שביעית פרק ו הלכה א); **אור לציון** (שביעית פרק ו סעיף ב); **משנת יוסף** (חלק א סימן נא נב, חלק ב סימן מז); **חוט שני** (שמיטה פרק ד הלכה טו, כו); **דרך אמונה** (פרק ד הלכה טו כח); **נתיב השמיטה** (פרק יג סעיף א); **משפטי ארץ** (פרק יז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמודות 'דדים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 332 בסך 100 שקל מזומן האברך המופלג הרב מאיר חיים כהן שליט"א

כולל 'אור יחזקאל' מודיעין עילית

המדור הוקדש לעילוי נשמת מורינו המשגיח

הגה"צ ר' אהרן דוד בן הגה"צ ר' מאיר הלוי חדש זצוק"ל נלב"ע י"ז כסלו תשפ"א ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. מצה ומרור: מצות אכילת מצה הוא דוקא מגידולי קרקע, וכן מצות אכילת מרור הוא רק מגידולי קרקע מהיקש למצה. מצה מגידולי עציץ שאינו נקוב יוצאים ידי חובה כיון שהוא מין קרקע, ויש אומרים שיוצא רק אם הביא שני שליש באדמה.

ב. כרפס ומרור: אפשר לקיים תקנת אכילת כרפס ומרור גם בירק שברכתו שֶהֶפֶל מחמת חריפותו, ויש אומרים שמועיל לכרפס, וספק אם מועיל למרור שכתוב בו לשון אכילה.

ג. כיצד מברכים: נחלקו הפוסקים האם גידולי עציץ שאינו נקוב וגידולי מים ברכתם הֶאֱדָמָה או שֶהֶפֶל.

ד. שיטות הפוסקים: לגבי מצות אכילת מרור לרוב הפוסקים יוצא ידי חובתו בגידולי מים, מהטעמים הבאים, ברכתו הֶאֱדָמָה, גם אם ברכתו שֶהֶפֶל הוא מין שגדל בקרקע. ויש אומרים שלכתחילה יקח גידולי קרקע ממש מהטעמים הבאים; אין להניח דרך אבותינו. ספק אם יוצא בירק שברכתו שֶהֶפֶל. שמה כאשר מתקשה אין טעמו מר.

מעוז צור ישיבתי, לא יָאֵה לִשְׁפָה. תפון בית תפילתי, וְשֵׁם תוֹרָה נִזְבַּח. לעת קבץ מטבת, מִצֵּר הַנֶּחֱבֵת. אֵין אֲנִיחוּ בְשֵׁי מִמּוֹר, תִּנְתֵּן הַמִּזְבֵּחַ.

עדכוני הלכה

מעוז צור ישיבתי

טעון גניזה! מעוז צור הינו פיוט קדום מלפני מאות שנים מזמן הראשונים, ונהוג לזמרו בכל קהילות ישראל בימי החנוכה לאחר הדלקת הנרות, המחבר בקהילה בישראל כדן ברכה. וכן הורה הג"ר שמואל הראשונים של הפיוט.

ב'גניזה הכללית' - ועד הלכה לעניני גניזה מבהירים, שפיוט 'מעוז צור' טעון גניזה כמבואר ב**גניז הקודש** (פרק י סעיף יז) שדין פיוט שהתקבל בקהילה בישראל כדן ברכה. וכן הורה הג"ר שמואל הלוי וזאנר זצ"ל (בהוראה לגניזה הכללית) לגבי פיוט 'בר יוחאי' שטעון גניזה, ואין לפרסם את הפיוט בעיתון כי עלול לבוא לידי בזיון.

נושא הגיליון הבא:

'גבולות הארץ לשמיטה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת ברוריה לאה ע"ה בת יבדלחט"א הגאון רבי אפרים דוד שליט"א נלב"ע ז' שבט תשע"א ת.נ.צ.ב.ה.

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים יומי עיון
בית הוראה טלפוני
בירורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל

פקס: 02-6507823